

1 Zo série *BALÓNY - 12 ČERVENÉ SKUTOČNOSTI* (okolo 2005), objekt, syntetická textília, ventilátor, špagétový kábel, Ø 300 cm, zberieka Slovenskej narodnej galérie v Bratislave (IM 700/9, ziskané v roku 2014), foto: Adam Šakový
From the series *BALLOONS - 12 COLORS OF REALITY* (around 2005), object, synthetic fabric, fan, threads, electric cable, Ø 300 cm, collection of the Slovak National Gallery in Bratislava (IM 700/9, acquired in 2014), photo: Adam Šakový

2

2 - 3 Zo série *RAKETY I. - 12 ČÍRKY* (okolo 2005), inštalácia, plech, akryl, perforované, měnová trubica, (12x) 200 x 30 cm, súkromný majetok, foto: Adam Šakový
From the series *ROCKETS 1st - 12th CHAKRA* (around 2005), installation, sheet metal acrylic, perforation, neon tube, (12x) 200 x 30 cm, private collection, photo: Adam Šakový

4 MODEL OF THE WORLD, PROJEKT PRE ČESKU BIENÁLE, 2005, kombinovaná technika, papier, pero, 30 x 42 cm, zberieka Slovenskej narodnej galérie v Bratislave (IM 795, získané v roku 2015)
MODEL OF THE WORLD PROJECT FOR CZECH AND SLOVAK PAVILION AT VENICE BIENNALE (2005), combined technique, paper, print, pen, 30 x 42 cm, collection of the Slovak National Gallery in Bratislava (IM 795, acquired in 2015)

5 RETROO = HAPPSOCSE (okolo 2005), kombinovaná technika, papier, plášť, fix, perforovanie, 30 x 42 cm, zberieka Slovenskej narodnej galérie v Bratislave (IM 828, získané v roku 2015)
RETROO = HAPPSOCSE (around 2005), combined technique, paper, print, marker, pen, perforation, 30 x 42 cm, collection of the Slovak National Gallery in Bratislava (IM 828, acquired in 2015)

KHB

Kunsthalle
Bratislava

Kunsthalle Bratislava
Nám. SNP 12, Bratislava
Slovenská republika

www.kunsthallebratislava.sk

S finančnou podporou
With financial support

Partner osvetlenia fasády
Building Lighting Partner

OTVORENÉ / OPEN
Pon: 12:00 – 19:00 / Mon: 12 – 7 p.m.
Uto: zatvorené / Tue: closed
Str: 13:00 – 20:00 / Wed: 1 p.m. – 8 p.m.
Štv – Ned: 12:00 – 19:00 / Thu – Sun: 12 – 7 p.m.

Vstup voľný / Free entry

STANO FILKO

Kurátorka / Curator: Nina Vrbanová

OTVORENIE / OPENING
22. júna 2017 od 18:00 do 20:00 hod.
June 22nd 2017 from 6 until 8 p.m.

TRVANIE VÝSTAVY / DURATION:
23. jún – 27. august 2017
June 23rd – August 27th 2017

STANO FILKO

Prípravu výstavy Stana Filka (1937, Veľká Hradná – 2015, Bratislava) podnetila symbolická príležitosť jeho nedožitých 80-tich narodení. Odborníci, kolegovia a blízki priatelia vedú, že dátum a miesto narodenia autora zohrali významnú rolu v celej šírke jeho bohatu štruktúrovanéj tvorby. Oba údaje sa postupne stali konceptuálnou a zároveň faktickou mytémou utopistického „art-systému“, ktorý Filko budoval a syntetizoval najmä v posledných dekádach života. Jeho rodny list uvádzal dátum narodenia 15. júna 1937 vo Veľkej Hradnej, čo je malá obec v okrese Trenčín. Objektívnu realitu úradného záznamu však Filko neprestajne rozrušoval a vrství v intencích ideálu „subjektívno-obektívneho umenia“. Tento typus tvorby má pôvod v modernom umení, no Filko sa neskôr pod vplyvom konceptuálneho umenia obracia do sféry „splynutia umenia a života“. Na jeho obrazoch a textartových prácach najmä z neskorého obdobia namiesto datovania často nachádzame zvláštny trojdátum „13.14.15. JUNE“. Tento číselný kód odkazoval na autenticky prežitú skutočnosť narodenia 13. júna a úradného zápisu na matrike o dva dni neskôr.

Košaté celoživotné dielo Filka doteraz nie je komplexe spracované. Katalógy k výstavám a publikované reflexie sa spravidla orientujú na vybraný tematický alebo časový segment jeho tvorby. Retrospektívny model výstavy Filka nateraz predstavila iba Štátna galéria v Banskej Bystrici v roku 2003 (*Filkontemplaciakcie*, kurátori: A. Vrbanová, V. Beskid). Krátko po nečakanom úmrtí autora usporiadala výstavu aj Slovenská národná galéria v Bratislave (*Poézia o priestore – kozme*, kurátori: L. Gregorová-Stach, A. Hrabušický), ktorá ale plnokrvnú retrospektívnu spolu s monografiou ďalej pripravuje. Napriek početným výstavám, odborným analýzam aj reflexiam, je dielo Filka aj naďalej takmer výhradnou doménou zainteresovaných „fajnšmekrov“. Ani nedávny projekt Slovenskej národnej galérie, zostavený pomerne prehľadne a prístupne, do porozumenia širšej verejnosti celkom neprenikol. Zodpovedanie otázok metodiky spracovania, reflexie, ako aj výstavnej prezentácie autora sa stáva čoraz viac naliehavým.

Z obsahového hľadiska sa dielo Filka klasickému umelecko-historickému spracovaniu vzpiera. Nielen absenciou datovania či jeho nahradením autobiografickými údajmi (čo sa mylne považovalo za tzv. antidatovanie), ale najmä tým, že diela staršieho dátora *ex post* výtvarne a významovo rekontextualizuje a prisudzuje im tak nové čítanie. Aplikuje zakaždým aktuálny rozsah poznania a do jeho rámčov retrográdne začleňuje bok po boku staršie i nové dieľa. Príkladom sú pneumatické objekty a prostredia z konca 60-tych a začiatku 70-tych rokov (napr. *Dýchanie – oslava vzduchu*, 1970), ktorých forma sa v tvorbe Filka neskôr objaví v novom ideo-v kontexte spektra farieb a systému čakier (séria *Balóny – 12 farieb skutočnosti*, okolo 2005). Plechové objekty neoexpresívne kolorovaných a perforovaných rakiet (séria *Rakety 1. – 12. čakra*, okolo 2005) majú svoj predobraz zasa v raných grafických a priestorových dielach (napr. *PRIESTOR – SPACE X. RAKETY*, 1967).

Inovatívny by mohol byť model výstavy, ktorý by skúmal vývin nosných motívov na pozadí autobiografie autora. Skladba, znaková štruktúra, intertextualita a kontextuálnosť Filkovo diela sťažujú jeho primárnu estetickú recepciu, ktorá sa publiku javí komplikovaná. Pokúsiť sa sprístupniť konceptuálne štruktúrované dielo cez osobný (a v mnohom turbulentný) príbeh autora sa ukazuje ako možné a vzhľadom na povahu tvorby – ktoré cieľom je v rámci základných premíz konceptualizmu splynutie umenia a života – aj relevantné. Názov výstavy 2037 je odkazom na futuristicko-utopistický akcent tvorby autora po roku 2000, kedy usiloval o výjadrenie univerza prostredníctvom spektra farieb a jeho syntézy vo forme inštalácií, objektov, ale aj komornejších konceptov na papieri. Zároveň reprezentuje nenaplnenú utopiu jeho vlastného pozemského pobytu (života), o ktoréj v posledných rokoch nielen hovoril, ale ju tak ako triádu dátumov narodenia kódoval najmä v textových a obrazových dielach.

Neveľká, no exkluzívne situovaná výstava Filka prezentuje výber diel započívaných zo zbierky Slovenskej národnej galérie v Bratislave a zo súkromného majetku. Ambíciou je ukázať priestorové, plošné, a v neposlednom rade konceptuálne uvažovanie autora o štruktúre sveta a bytia, ako aj vlastnej existencii v ňom. Postupne spresňovaný systém existenciálnych dimenzií života človeka (3.D. = pozemská = červená / 4.D. = vesmírna = modrá / 5.D. = metafyzická = biela) autor neskôr rozvrstvuje do štruktúry čakier pomocou spektra 12 farieb. Tento univerzálny-utopistický systém vyjadrenia kvalitatívnych úrovni života sa po návrate z emigrácie v USA v roku 1990 stáva výrazom väčšiny jeho novších diel, ako aj výstavných koncepcii. Približne od polovice 90. rokov sa v duchu tejto farebno-sémantickej systematiky sústredí na tvorbu komplexného prostredia resp. totálnej inštalácie ako absolútneho sveta ľudskej. Najskôr vo svojom bratislavskom ateliéri, neskôr vo svojom rodisku – v obci Veľká Hradná, kde dlhé roky plánuje a buduje priestor pre svoje umenie a posolstvo. Opäť tak prevrstvuje objektivizujúci koncept s osobnou mytológiou. Život s umením opäť splývajú v jedno.

Inštalácia 12 plechových rakiet vytvára akoby stĺporadie. Každý objekt samostatne podľa maľovanej farebnej špirály symbolizuje jednu z čakier a spoľne zároveň vyjadrujú kontinuitu a súvzťažnosť celku. Filkouvou túžbou bolo v symbolike farieb postihnut „Všetko“ – od rudimentárneho pozemského bytia až k transcendencii, spiritualite a vákuu. Motívy rakiet v jeho tvorbe nachádzame už koncom 60. rokov minulého storocia. Pôvodne sú výrazom fascinácie prvými letmi do vesmíru, objavovaním nových sfér života ľudskej a rozširovaním poznania. Asociujú moment odpútania sa a transferu do ďalších vyšších dimenzií – od fyzickej k duchovnej. Posledným v sledi objektov je vertikálne perforovaná, bielu farbou pomaľovaná a podsvietená raketa (*Raketa – White – Tranzsparent – 12. čakra*). Vyjadruje priezor mimo poznanú či mysliteľnú skutočnosť smerom k transparentnej a esenciálnej duchovnosti.

Obraz priestorového myšlienja autora na výstave dopĺňa monochrómny naufukovací balón – guľa, ktorá v systéme spektra farieb anticipuje metafyzickú 5. dimensiу. Tvarovo a významovo asociouje zemeguľu, ktorá „zosobňuje“ všetky 3 úrovne existencie súčasne (pozemský život, sféra vesmíru a nadčasovú spiritualitu, ktorá všetko obklopuje a zvýznamňuje). Samostatne stojace dielo, ktoré je súčasťou rozsiahlejšej inštalácie 12 balónov (séria *Balóny – 12 farieb skutočnosti*, okolo 2005) poukazuje na štruktúru tvorby Filka, kde každá časť spravidla odkazuje na širšie súvislosti celku, ale aj sama na seba. Okrem plánových asociácií môže tvar objektu navodzovať aj univerzálnie výrazové kategórie ako úplnosť, dokonalosť či absolútlosť. Interpretáčne súvislosti rozširuje napokon motív vákuu ako neurčitého vzduchoprázdna, ktoré sa Filkovi azda najpresvedčivejšie poradilo vyjadriť v objekte transparentného balónu (Ø 4 m), usúteného z priehľadného syntetického plastu.

Model bytia podľa autora vizualizuje aj kolekcia tlačí na papieri, datovaných prevažne okolo roku 2005. Filko sa v tom čase prezentuje na Biennale v Benátkach inštaláciou *Model of the World / Quadrophonia* (spolu s J. Mančuškom, B. Ondrejčkom a M. Pokorným). Svoj bratislavský ateliér na Snežienkovej ulici stáhuje do rodnej obce Veľká Hradná, kde začína budovať rozsiahly „Fiykoráb“ ako vlastné (nedokončené) múzeum v podobe totálnej inštalácie. Na prelome rokov 2005 a 2006 v bratislavskej galérii Tranzit realizuje výstavu *Up 300000 km/s*, ktorá je rovnako modelom tohto typu prostredia, v priestore štruktúrovaného podľa logiky a symboliky spektra farieb. Filkove grafické práce na papieri, často rukopisne komentované a „prepísané“, možno vnímať ako koncepty či dokonca návrhy priestorového uplatnenia spektra farieb v architektúre. Zároveň ale fungujú ako autonómne diela, kde práve utopistická idea priestorového (a nadčasového) gesamtkunstwerk naberá na sile výrazu.

„Filkouvou túžbou bolo v symbolike farieb postihnut „Všetko“ – od rudimentárneho pozemského bytia až k transcendencii, spiritualite a vákuu.“

2037

Nina Vrbanová
kurátorka výstavy / curator of the exhibition

The organization of the exhibition of Stano Filko (1937, Veľká Hradná – 2015, Bratislava) was prompted by the symbolic occasion of his 80th birthday. Professionals, colleagues, and close friends know that the date and place of the author's birth played a significant role throughout his richly structured work. Both gradually became a conceptual as well as factual mytheme of the utopian "art-system" that Filko built and synthesized foremost in the last decades of his life. According to his birth certificate, Filko was born on June 15, 1937 in Veľká Hradná, a small village in the Trenčín District. However, the objective reality of the official record was constantly disrupted and layered by the author in the intentions of the ideal of "subjective-objective art" that originates in modern art. Influenced by conceptual art, Filko later turned to "merging art and life". Instead of stating dates, the paintings and text arts especially from the late period feature a special triple date that says "13.14.15.JUNE". This numerical code refers to the authenticated reality of Filko's birth on June 13 and the official registration at the registry two days later.

Filko's multifarious lifetime oeuvre has not yet been comprehensively processed. The exhibition catalogs as well as the published reflections of his work tend to focus on the selected themes or periods of Filko's work. The only retrospective exhibition as of yet was presented by the State Gallery in Banská Bystrica in 2003 (*Filkontemplaciakcie*, curators: A. Vrbanová, V. Beskid). Shortly after the unexpected death of the author, the Slovak National Gallery in Bratislava also organized a monographic exhibition (*Poézia o priestore – kozme*, curators: L. Gregorová-Stach, A. Hrabušický), but a full-fledged retrospective with a monograph is still being prepared. Despite numerous exhibitions, expert analyses and reflections, Filko's oeuvre remains exclusive to the involved "connoisseurs". Even the recent project of the Slovak National Gallery, compiled relatively clearly and approachably, has not helped the wider public to fully understand the author. Thus, the questions of the processing methodology, reflection, as well as the exhibition presentation of the author is becoming increasingly urgent.

Content-wise, Filko's work is defiant to the traditional artistic-historical rendition, not only for the absence of dating or its replacement by autobiographical data (which was mistakenly considered as antidating), but especially due to the fact that the author visually and semantically re-contextualized his older works *ex-post*, giving them a new reading. Each time, he integrated older and new works side by side retroactively within the framework of his current scope of knowledge. The pneumatic objects and environments from the late 1960s and early 1970s (i.e. *Breathing – The Celebration of the Air*, 1970), the form of which later appeared in Filko's work in the new ideological context of the color spectrum and the chakra system (the series *Balloons – 12 Colors of Reality*, around 2005), are the perfect examples of this approach, while the metallic objects of non-expressive colored and perforated rockets (the series *Rockets 1st – 12th Chakra*, around 2005) stem from Filko's early graphic and spatial works (e.g. *SPACE X. ROCKETS*, 1967).

Hence, an exhibition model that would explore the development of the core subject matters within the context of the author's autobiography could be quite innovative. The composition, sign structure, intertextuality and contextuality of Filko's work impede its primary aesthetic reception, which the audience often finds complicated. An attempt to make his conceptually structured work more approachable through his personal (and very turbulent) story seems possible, and even relevant considering the nature of the work – the aim of which is to fuse art and life within the basic premises of conceptualism. The exhibition title 2037 refers to the futuristic-utopian accent of the author's work after 2000, when he sought to express the universe through the color spectrum and its synthesis in the form of installations, objects, but also rather subtle concepts on

paper. At the same time, the number represents the unfulfilled utopia of Filko's own earthly life, which he not only spoke of in recent years, but also encoded it in the form of the birthday triad especially in his textual and visual works.

Modest but exclusively situated exhibition presents a selection of Filko's works borrowed from collection of Slovak National Gallery in Bratislava and private collection, aiming to present his spatial, surface, as well as conceptual thinking about the structure of the world and being, as well as his own existence in it. Later on, he layered the gradually specified the system of the existential dimensions of human life (3.D. = Earth = red / 4.D. = space = blue / 5.D. = metaphysical = white) into the chakra structure through a 12-color spectrum. After returning from emigration in the USA in 1990, this universal-utopian system of expressing qualitative levels of life is present in most of his newer works and exhibition concepts. With regard to this color-semantic system, Filko focused on creating a complex environment, a total installation as an absolute world as such since approximately the mid-1990s, at first in his studio in Bratislava, later in his birthplace – the village of Veľká Hradná, where he was building a place for his art and message for many years. Through this approach Filko once again overlapped the objectivizing concept with his personal mythology, merging art and life.

The installation of 12 sheet metal rockets creates a certain peristyle. Individually, each object represents one of the chakras according to the painted color spiral; together they express the continuity and coherence of the whole. Filko's desire was to use the symbolism of colors to capture "Everything" – from the rudimentary earthly being to transcendence, spirituality, and vacuum. The subject matter of rockets was present in his work already in the late 1960s. Originally, they expressed his fascination with the first flights into space, the discovery of new spheres of human life and the enhancement of knowledge, associating the moment of withdrawal and transfer to other higher dimensions – from physicality to spirituality. The final object is a vertically perforated, white-painted illuminated rocket (*Rocket – White – Tranzsparent – 12th Chakra*). It represents an aperture beyond the discerned or conceived reality towards transparent and essential spirituality.

The concept of the author's spatial thinking is complemented by a monochrome inflatable balloon – a ball that anticipates the metaphysical 5th dimension in the color spectrum. Its shape and meaning suggest the Earth, which "personifies" all three levels of existence at once (earthly life, sphere of space and timeless spirituality that surrounds and highlights everything). The stand-alone work, which is part of a larger installation of 12 balloons (the series *Balloons – 12 Colors of Reality*, around 2005), points to the structure of Filko's oeuvre, where each part usually refers to the broader context of the whole but also to itself. In addition to planetary associations, the shape of an object can also imply more universal expressive categories such as completeness, perfection, or absoluteness. Finally, the interpretative context extends the motif of vacuum as an indeterminate void, which Filko embodied presumably most aptly in the object of a transparent balloon (Ø 4 m) made of translucent synthetic plastic.

The model of being according to the author is also visualized by a collection of prints on paper, created mostly around 2005. Back then, Filko presented his installation *Model of the World / Quadrophonia* (together with J. Mančuška, B. Ondrejčka and M. Pokorný) at the Venice Biennale. He moved his studio on Snežienková Street in Bratislava to his hometown of Veľká Hradná, where he began building a large "Fiykoráb" (Ship) as his own (unfinished) museum in the form of a total installation. At the turn of 2005 and 2006, he presented the exhibition *Up 300000 km/s* in the Tranzit gallery in Bratislava, which was another model of this type of environment, arranged in space according to the logic and symbolism of the color spectrum. Filko's graphic works on paper, often handwritten and "rewritten", can be perceived as concepts or even proposals for the spatial application of the spectrum of colors in architecture. At the same time, however, they are autonomous artworks, through which the utopian idea of spatial (and timeless) gesamtkunstwerk grows more expressively powerful.

Preklad / Translation: Martina Petáková

"Filko's desire was to use the symbolism of colors to capture 'Everything' – from the rudimentary earthly being to transcendence, spirituality, and vacuum."